

Коцюба З. Г.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

РІЗНОРІДНІСТЬ КОЛЕКТИВНИХ УЯВЛЕНЬ ПРО ЩЕДРІСТЬ І СКУПІСТЬ У ПАРЕМІЯХ СЛОВ'ЯНСЬКИХ, ГЕРМАНСЬКИХ І РОМАНСЬКИХ МОВ

Статтю присвячено зіставному дослідженню асоціативно-вербальних зв'язків у паремійних корпусах української, російської, польської, англійської, німецької і французької мов на матеріалі прислів'їв і приказок, що вербалізують побутові уявлення про щедрість і скупість у їх асоціативних зв'язках із протиставленнями «ощадність – марнотратство», «багатство – бідність», «розум – глупота», «добро – зло». Емпіричний матеріал відібрано методом суцільної вибірки з паремійних словників указаних мов. Розглядаються як окремі паремії, так і паремійні тематичні блоки (одиниці, поєднані спільним ключовим словом) і групи (два чи кілька однорідних блоки). У праці прослідковано експліцитні й імпліцитні вияви досліджуваних зв'язків, схарактеризовано подібності й відмінності в національних світоглядах, відображених у пареміях зіставлюваних мов, виокремлено універсальні й національно зумовлені характеристики аналізованих одиниць досліджуваних мов, зокрема особливості кваліфікації ошадливості в німецьких і французьких паремійно вербалізованих побутових уявленнях, марнотратства – у російських. Постулюється думка, що паремійні корпуси мов – це багатощарові різночасові утворення, що систематизують народні уявлення про світ і людину в ньому, які можуть бути виявлені через аналіз власне мовної й лінгвокультурної інформації, закладеної в ключових словах прислів'їв і приказок з огляду на їх функціонування як у межах окремого паремійного тексту, так і в їх асоціативних зв'язках з іншими паремійними одиницями. Засвідчено також, що, з огляду на особливості фольклорної семантики (на протизагу загальнономовній), значеннева амплітуда ключових слів-антонімів паремійних текстів може коливатися від протиставлення до часткового уподібнення й зазвичай не є чітко диференційованою. Через це надто категоричним є твердження про бінарність сприйняття щедрості і скупості у фольклорній картині світу. Важливим для такого дослідження є врахування не лише етнокультурної маркованості ключового слова паремії, а й історичного чинника, а також якісних і кількісних характеристик досліджуваних різномовних паремійних груп, їх варіативності.

Ключові слова: прислів'я, приказка, колективна свідомість, асоціативно-вербальні зв'язки, універсальне, національне.

Постановка проблеми. Дослідження прислів'їв і приказок мов європейського ареалу свідчить про існування різноманітних, тісно переплечених, часто непередбачуваних зв'язків паремійних понять-образів, що підтверджує думку Ю. Левіна, що простір прислів'їв є «багатомірним», адже прислів'я можуть бути близькими в різних «вимірах», за різними «параметрами» [10, с. 109]. Якщо в мові будь-яка лексема отримує чітку дефініцію, то значення фольклорного слова є настільки багатогранним, а часто й суперечливим, як і народні уявлення про предмет, явище, узагальнений образ тощо. Тому слова-концепти народної культури подібного визначення отримати не можуть. Їхня семантика найвиразніше простежується в різноаспектних контекстуальних зв'язках. Важливо також урахувати й те, що народнопоетичне слово не

лише буде фольклорний світ, а й оцінює його. Це зумовлює наявність у семантичній структурі фольклорного слова особливого оцінного компонента, який доволі часто переважає й навіть нейтралізує номінативний (докладніше див. [7, с. 112–114]).

Асоціативне мислення як різновид лінгвокреативного особливо виразно відображене в пареміях, тому цілком закономірно «семантичний опис слів-концептів народної культури може бути проведений через аналіз їхніх зв'язків з іншими концептами тієї ж культури» [11, с. 118]. Ці мовні одиниці близькі до пропозицій, які структурують пам'ять людини й можуть бути репрезентовані як особливі пучки асоціацій, що пов'язують елементарні уявлення та концепти. Паремійна одиниця як пропозиція, яка допускає виділення в структурі двох або більше концептів, може бути подана як

семантична формула «концепт + асоціативний зв'язок + концепт» [15, с. 263–264].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Колективні уявлення про щедрість і скупість, а також ощадність, жадібність і марнотратство, що тісно пов'язані з ними, уже неодноразово були об'єктом дослідження на матеріалі лексики і фразеології окремих мов: О. Клак (української), Г. Яроцька (української, російської), С. Долевець (російської), В. Клевцова (англійської), у міжмовному зіставленні (праці О. Петрова, К. Мізіна, М. Бредиса, О. Карачіної, Й. Шершунівич, Г. Яроцької), а також художнього мовлення (Л. Бутакова, О. Дьоміна, С. Пітерська). Однак докладнішого опрацювання потребує вказана проблема з огляду на особливості народно-побутового сприйняття світу і його репрезентації в мовних одиницях, які водночас є фольклорними текстами.

Постановка завдання. Мета пропонованої розвідки – простежити специфіку паремійно вербалізованих колективних уявлень носіїв української, російської, польської, англійської, німецької і французької мов про щедрість і скупість у взаємозв'язках з іншими поняттями, які зумовлюють їх народно-побутове сприйняття.

Виклад основного матеріалу. Серед паремійних репрезентантів побутових уявлень різних народів про щедрість і скупість і пов'язаних із ними понять особливе місце належить ощадливості, оскільки саме ця група експлікує найбільше універсальних ідеологем, є кількісно найбільш репрезентативною в англійській, німецькій і французькій мовах, а її одиниці є варіативними.

Ощадливість у всі часи (пор. лат. *Parsimonia est magnum vectigal* – Бережливість – важливе джерело прибутків [17, с. 254]) для носіїв слов'янських, германських і романських мов уважалася запорукою достатку: *Хто хоче що мати, треба пошанувати* [13, с. 90]; *Без нужды живет, кто деньги бережет* [3, т. 1, с. 61]; *Бережь лучше (дороже) прибьтка* [3, т. 1, с. 84]; *Oszczędzaj – dłużej będzie* [20, т. 2, с. 753]; *Thrift is a great revenue* [22, с. 261]; *Economy is itself a great income* [4, с. 117]; *Of saving, comes having* [21, с. 700]; *Sparing is the first gaining* [22, с. 261]; *Auf sparen folgt Haben* [9, с. 22]; *Ein ersparten Pfennig ist zweimal* [9, с. 85]; *Sparen ist verdienen* [9, с. 178]; *Mieux vaut règle que rente* [18, с. 148]; *Economie vaut profit* [2, с. 4].

Схожими в усіх досліджуваних мовах є паремійно вербалізовані побажання берегти гроші (багатство) на старість і чорний день: *Відкладай копійчину на чорну годину* [13, с. 118]; *Береги (паси) денежку про черный день!* [3, т. 1, с. 84]; *Oszczędz*

grosz, a on się w ciężkim razie od nędzy uwolni [20, т. 1, с. 744]; *Kto za młodu oszczędza, ten na starość nie wie co nędza* [20, т. 2, с. 753]; *Keep something for a rainy day* [22, с. 261]; *Keep something for the sore foot* [21, с. 418]; *For age and want save while you may: no morning sun lasts a whole day* [22, с. 261]; *Spare in der Zeit, so hast du in der Not* [9, с. 178]; *Il faut garder une poire pour la soif* [2, с. 4], а також народні висловлювання, у яких реалізується універсальна ідеологема «велике багатство – результат заощадження малого»: *Копійка карбованець (руб) береже* [13, с. 118]; *Шануй копійку: карбованець з копійок складається* [13, с. 119]; *Без копейки рубля нет; Денежка рубля стережет, а рубль голову бережет* [3, т. 1, с. 84]; *Bez grosza nie będzie dukata (złotego); Bez grajcara nie będzie szwajcara* [20, т. 1, с. 738]; *Grosz oszczędzony przerabia się w miliony* [20, т. 1, с. 740]; *Penny and penny laid up will be many* [21, с. 619]; *A pin a day is a groat a year* [22, с. 261]; *Take care of the pence, and the pounds will take care of themselves* [21, с. 798]; *Many a little makes a mickle* [22, с. 244]; *Great businesses turn on a little pin* [22, с. 123]; *Little and often fills the purse* [22, с. 244]; *Wer den Heller nicht spart, wird keines Pfennigs Herr; Wer den Pfennig nicht spart, der gelang auch nicht zum Thaler (kommt nicht zum Groschen); Wer den Pfennig nicht ehrt, ist des Thalers nicht wert; Wer den Pfennig nicht achtet, gelangt auch nicht zum Thaler (wird keinen Gulden wechseln; dem wird der Thaler nicht gebracht); Es ist kein guter Batzen, der einen Gulden erspart; Wer des kleinen nicht achtet, dem wird das Große nicht gebracht; Wenn du die Lämmer nicht achtest, wird Herde bald zu Grunde gehen* [2, с. 79]; *Bonne la maille qui sauve le denier* [18, с. 128]; *Celui qui ne conserve pas le premier sou, n'en aura jamais deux; Celui qui ne fait pas autant de cas d'un sou que d'un écu, ne deviendra jamais riche; Qui méprise le peu, n'aura jamais beaucoup* [2, с. 79]; *Denier sur denier la maison se bâtit* [8, с. 29]. Однак кількісна та якісна (зокрема варіативність образів аналізованих прислів'їв і приказок, реалій на позначення грошових одиниць) репрезентація досліджуваного паремійного тематичного блоку, варіативність прислів'їв і приказок цієї групи в зіставлюваних мовах свідчить про те, що лише в колективній свідомості германців (особливо німців) концепт «ощадливість» займає домінуючі позиції. А. Приходько називає абсолютний параметричний валоратив *Sparsamkeit* однією з найважливіших констант німецької культури [14, с. 160]. Саме бережливість англійці вважають тим філософським каменем, який, за переконаннями алхіміків, здатний перетворювати

метал на золото: *Thrift is the philosopher's stone* [22, с. 261]; *No alchemy to saving (thrift)* [21, с. 8].

Хоча відповідні тематичні групи та блоки французького паремійного корпусу не є настільки кількісно репрезентативними, як у германських мовах, дослідники вказують на особливу вагу концепту «ощадливість» (*esprit d'épargne*) для французької ментальності, висока оцінка якого має історичне підґрунтя. Значення ощадливості для французів широко описане французькими класиками: від авторів фаблію до Корнеля, Мольєра, Бальзака і Моріака [5, с. 210–211]. Лише у французьких пареміях відображено колективне бачення важливості скорочення витрат на харчування, що трактується як пристойний дохід: *Épargne de bouche vaut rente de pré; Petite cuisine agrandit la maison; Grandes maisons se font par petite cuisine* [18, с. 148]. Тому не дивно, що герой Мольєра, хвалячи свою дочку потенційному нареченому, підкреслює, що вона не проковтне зайвого шматка, оскільки «вигодувана й вихована у великій економії» (*nourrie et élevée dans une grande épargne de bouche*) [5, с. 211].

В українському паремійному корпусі тематичні блоки і групи, які б об'єднували аналізовані прислів'я і приказки, на відміну від германських і романських паремійних корпусів, не виокремлюються, що свідчить про маргінальні позиції концепту «ощадливість» у колективній свідомості українців. Нечисленні зразки, що репрезентують цю групу паремій в українській мові, у паремійних добірках традиційно зараховуються до тематичного блоку «Гроші».

У добірці російських прислів'їв В. Даля їх подано в рубриці «Ощадливість – марнотратство» [3, т. 1, с. 81–84], яка засвідчує не стільки особливості концептуалізації ощадності в російській побутовій свідомості (адже всі паремії, подані тут, реалізують наведені вище універсальні ідеологеми), скільки показує стереотипні етноспецифічні уявлення росіян про витрачання грошей (майна), відображені в паремійних мовно-мисленневих узагальненнях, що не мають еквівалентів у жодній із зіставлених мов: *Хоть на час, да вскачь; Плюнь пошире! Махнем (кутнем) да и закаемся; Жили славой, а умерли – чужой саван* [3, т. 1, с. 81]; *Лес по лесу, что рубль по рублю, не плачет; Отцам копить, а деткам сорить* [3, т. 1, с. 82]; *Сегодня съедим, так завтра поглядим; Ныне Тита – много пито, завтра Карпа – нет ни капли* [3, т. 1, с. 83]; *Меняй хлеб на вино – веселей проживешь* [3, т. 1, с. 84]; *Живи, ни о чем не тужи; все проживешь – авось еще наживешь;*

Здорово поживу – авось еще наживу [3, т. 1, с. 88]. Лише в російському паремійному корпусі репрезентована група прислів'їв і приказок, у яких висловлюється зневажливе ставлення до грошей: *Свинья мне не брат, а пять рублей не деньги; Ста рублей нет, а рубль не деньги; Не дал бог ста рублей, а пятьдесят – не деньги; Мне плев пять рублей, коли гроша нет; Плев пять рублей, а сто не деньги* [3, т. 1, с. 79], хоча, з огляду на поліфонічність паремійного жанру, закономірною є об'єктивна протилежних переконань у поодиноких пареміях на зразок *Думай, не думай, а сто рублей – деньги* [3, т. 1, с. 338].

Характерно, що названу групу паремій В. Даль зараховує до рубрики «Щедрість – скупість», що свідчить про диспропорцію у співвіднесенні концептів «щедрість» і «марнотратство» в колективній свідомості носіїв російської й інших слов'янських, а також романських і найбільше германських мов. Так, для носіїв англійської мови з їхнім особливим поцінуванням «малого» (Р. Фергюссон і Дж. Ло в англійському паремійному словнику виділяють навіть окремий тематичний блок «Small things» [22, с. 244–245]) й усталеними у віках уявленнями про витрачання грошей, висловленими в прислів'ях *Who spends more than he should, shall not have to spend when he would* [22, с. 249]; *Who spends before he thrives, will beg before he thinks* [21, с. 764]; *Who more than he is worth does spend, he makes a rope his life to end* [22, с. 249] тощо, згадані вище російські паремії аж ніяк не асоціювалися б із щедрістю.

Різними є взаємозв'язки опозицій «багатий – бідний», «дурень – розумний» і «щедрий – скупий» в українській та англійській колективній свідомості. Тлумачення взаємозалежності «добро → глупота» в пареміях репрезентується через зв'язок з опозицією «своє – чуже». Вона виникає як результат порушення одного з виявів традиційних універсальних корелятивних зв'язків між опозиціями «своє – чуже» і «добро – зло» в побутовій свідомості, що вербалізуються в ідеологемі «всі люди дбають про своє», у якій представлена «універсальна тенденція до ідеалізації свого», широко відображена в прислів'ях і приказках як віддзеркалення людського егоцентризму, про що свідчить незмінна актуальність ідеологем, які реалізовані ще в латинських пареміях» (докладніше див. [6, с. 45]). Порушення згаданих зв'язків, актуалізованих у польській паремії-побажанні *Bądź sobie wprzód dobry, potem inszym szczodry* [20, т. 1, с. 452], спричиняє зворотну реакцію: *Кожному добрий – собі злий* [12, с. 356]. Надмірна

доброта (щедрість) теж є злом, оскільки призводить до зубожіння: *Будь добрим – бідним станеш* [12, с. 353]. Звідси – логічність типового для української народної філософії взаємозв'язку *щедрий* → *дурний*. У колективних уявленнях носіїв англійської мови мудрою і доброю є лише та людина, яка мудра і добра сама для себе: *He is wise that has wit enough for his own affairs* [21, с. 901]; *He is not wise, who is not wise for himself* [22, с. 289]; *He that is ill to himself will be good to nobody* [22, с. 235].

З іншого боку, для англійців і скупа людина є дурнем: *Fools live poor to die rich* [22, с. 177], адже *Better to die a beggar than to live a beggar* [21, с. 56]; *What we spent we had; what we gave, we have; what we left, we lost* [22, с. 262], і навіть *Penny wise, pound foolish* [22, с. 262]. Для українців і росіян – навпаки: *Скупий – не глупий, а щедрий – не мудрий* [12, с. 371]; *Дурень дає, а розумний бере* [12, с. 339]; *Скупість – не глупість, себя бережет; Скуповато – не глуповато; Скуп не глуп: себе добра хочет* [3, т. 1, с. 79] тощо. Ця думка певним чином пом'якшує категоричність народних уявлень українців про глупоту багатіїв: якщо скупий – розумний, то багатий – не завжди дурний, адже скупість – одна з основних рис багатіїв у побутовій свідомості східних слов'ян: *Будеш багатий – будеш і скупий* [13, с. 219]; *Багач крає дрібно* [1, т. 1, с. 96]; *Багач ся трясє над трейцаром* [1, т. 1, с. 97]; *Чим багатий – тим скупіший; Хто багатий, той не любить дати* [13, с. 223]; *Не от скудости скупость вышла, от богатства* [3, т. 1, с. 61]; *Будеш багат, будеш и скуп* [3, т. 1, с. 61]. Багатство може бути навіть мірилом скупості: *Яка заможність, така й скупість* [12, с. 371].

Прикметно, що взаємозв'язок «багатий – скупий» вербалізується й у латинській паремії: *Divitiae avaritiam invehunt* – Багатство породжує скупість [17, с. 95]. Ця сама думка висловлюється в різній формі в різних народів [1, т. 1, с. 96], проте в англійському та французькому паремійних корпусах, на відміну від українського, він не має багатої якісної репрезентації: *Riches have made more covetous men, then covetousness hath made rich men* [22, с. 123]; *Poor and liberal, rich and covetous* [22, с. 280]; *Qui tard arrive à bien, aux ongles le tient* [18, с. 55].

Позитивна оцінка скупості в українській і російській побутовій свідомості є результатом відповідної кваліфікації компонента «скупість» опозиції «скупість – марнотратство» в пареміях названих мов: *У скупостях не кохайся і марно не розкидайся* [13, с. 371]; *Лучше скуповато, чем мотовато; Лучше поскутиться, чем про-*

мотаться [3, т. 1, с. 79]. Саме трактування скупості як ощадності (на протигагу марнотратству) зумовило виникнення польської приказки *Skąpość nikogo nie krzywdzi* [20, т. 3, с. 206]. Надмірна ж скупість у пареміях зіставлюваних слов'янських мов трактується як душевна убогість, що зумовлює злиденне існування: *Скупий бідніший від жебрака* [13, с. 370]; *Скупого душа дешевше гроша; Скупий гроші складає, а чорт (біда) калитку шиє* [13, с. 371]; *Скупой богач беднее нищего; Убогий во многом нуждается, а скупой во всем* [3, т. 1, с. 79]; *Тороватому бог даєт, а у скупого черт таскаєт* [3, т. 1, с. 81]; *Skąpy zawsze w nędzy, choć dosyć pieniędzy* [20, т. 3, с. 207]; *U skąpego czart szafarzem* [20, т. 3, с. 208].

У всіх досліджуваних лінгвокультурах засуджується марнотратство, про що свідчить проаналізований різномовний паремійний матеріал. В англійській побутовій свідомості існує поділ злидарів на Божих і чортових: *There are God's poor and the devil's poor*. Нещастя – причина злиденності перших, марнотратство і жадібність – других [22, с. 209]. Гайнування надбаного добра українські селяни вважали знаком глупоти – *Якби був глупий, то би носив з купи* [1, т. 1, с. 342]. Однак найбіднішу кількісну репрезентацію ця група прислів'їв і приказок має в російській мові: *Пусто в голові має, хто гроші на дармо пускає* [13, с. 113]; *Як не будеш грошей шанувати, то не будеш їх мати* [13, с. 115]; *Кто мотаєт, в том пути не бывает* [3, т. 1, с. 79]; *Who will not keep a penny, never shall have many; Who more than he is worth does spend, he makes a rope his life to end* [22, с. 249]; *Le prodigue est pire que l'avare, car il consomme non seulement son bien, mais celui d'autrui* [18, с. 428].

Марнотратство в паремійно репрезентованих побутових уявленнях носіїв англійської та української мов кваліфікується як причина зубожіння: *Waste makes want* [22, с. 262]; *Plenty makes poor* [22, с. 276]; *Хто не береже грошей, той їх не стоїть; Хто розкидає гроші руками, той буде шукати їх ногами* [13, с. 114]. Тож, з огляду на це, а також універсальну здатність фольклорного слова до суміщення протилежностей, закономірною є нечітка межа між багатством та убожеством у зіставлюваних паремійних картинах світу: *Нині багатство, завтра жебрацтво; Хоть и живеш в богатстве, однак старцювати не зарікайся* [13, с. 224]; *Poverty and wealth are twin sisters* [22, с. 211]; *Today rich, tomorrow a beggar* [19, с. 408]; *Reichtum und Pracht währet oft nicht länger als eine Nacht* [9, с. 170]; *C'est un faible roseau que la prospérité* [18, с. 431].

Висновки і пропозиції. Загалом проведений аналіз підтверджує думку, що універсальною особливістю побутової свідомості, відображеною в паремійних корпусах різноструктурних мов, є тенденція до нівеляції чіткої смислової опозиційності, яка властива компонентам протиставлень з погляду мови, а також суміщення їх базових концептуальних ознак. Іноді в міжмовному зіставленні простежується не лише суміщення ознак, а й самих понять. Так, щедрість в уявленнях росіян, на думку носіїв англійської мови, може кваліфікуватися як марнотратство. Ситуативність оцінок щедрості і скупості в їх зв'язках з опозиціями «ощадність – марнотратство», «багатство – бідність», «розум – глупота», «добро – зло», відображена в прислів'ях

і приказках досліджуваних мов, якнайповніше об'єктивує, з одного боку, специфіку людської природи, а з іншого – різноаспектну варіативність життєвих ситуацій, що можуть об'єктивно вимагати протилежних оцінок чи реакцій. Звідси – суперечливість паремійної картини світу, що є універсальною характеристикою жанру й відображенням закону протиріччя як одного з основних законів логіки.

Перспективу дослідження вбачаємо в подальшому осмисленні особливостей семантичної структури фольклорного слова (на протигагу слову – одиниці мови) в його вербалізації як у текстах окремих прислів'їв і приказок, так і в асоціативних зв'язках у межах певного паремійного корпусу чи різномовних корпусів.

Список літератури:

1. Галицько-руські народні приповідки : у 3 т. / зібрав, упорядкував і пояснив др. Іван Франко. *Етнографічний збірник*. Львів : Друк. Наук. товариства ім. Шевченка, 1901–1909. Вип. 6. Т. 1–3.
2. Гольдгардт-Ландау Г. М. Русскія пословицы, поговорки, прибаутки и притчи въ переводе на соответствующие имъ галицизмы и германизмы. Одесса : Тип. Л. Нитче, 1888. 180 с.
3. Даль В. И. Пословицы русского народа: сборник : в 2 т. Москва : Худож. лит., 1984. Т. 1–2.
4. Дубенко О. Ю. Англо-американські прислів'я та приказки : посібник. Вінниця : Нова книга, 2004. 416 с.
5. Зусман В. Г. Межкультурная коммуникация. Нижний Новгород : ДЕКОМ, 2001. 314 с.
6. Коцюба З. Г. Своє – чуже vs добро – зло: взаємозв'язки опозицій у побутовій свідомості носіїв слов'янських, германських і романських мов (на матеріалі паремій). *Наукові праці. Серія «Філологія. Мовознавство»*. Вип. 85. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. Т. 98. С. 44–49.
7. Коцюба З. Г. Рефлексія побутової свідомості в різномовному проverbsькому просторі (від універсального до національного) : монографія. Львів : ДП «Видавничий дім «Укрпол», 2010. 472 с.
8. Критская О. В. Французские пословицы и поговорки. Москва : Высшая школа, 1963. 95 с.
9. Кудіна О. Ф., Пророченко О. П. Перлини народної мудрості. Німецькі прислів'я та приказки : посібник. Вінниця : Нова книга, 2005. 320 с.
10. Левин Ю. И. Провербиальное пространство. *Паремнологические исследования*. Москва : Гл. ред. восточной л-ры, 1984. С. 108–126.
11. Никитина Н. А. О концептуальном анализе в народной культуре *Логический анализ языка: Культурные концепты*. Москва : Наука, 1991. С. 117–123.
12. Прислів'я та приказки. Людина. Родинне життя. Риси характеру / упоряд. М. М. Пазяк. Київ : Наук. думка, 1990. 528 с.
13. Прислів'я та приказки. Взаємини між людьми / упоряд. М. М. Пазяк. Київ : Наук. думка, 1991. 440 с.
14. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя : Прем'єр, 2008. 332 с.
15. Селиверстова Е. И. Пословичный бином как элемент паремнологического пространства языка. *Фразеологизм и слово в национально-культурном дискурсе (лингвистический и лингвометодический аспекты)* : материалы Междунар. научно-практ. конференции, посвященной д. ф. н., проф. А. М. Мелерович. Москва : ООО Изд-во «Элипс», 2008. С. 263–267.
16. Українські приказки, прислів'я і таке інше / упорядкував М. Номис. Торонто – Київ : Бескид, 1993. 226 с.
17. Цимбалюк Ю. В. Латинські прислів'я і приказки. Київ : Вища школа, 1990. 436 с.
18. Dictionnaire des proverbes, sentences et maximes par M. Maloux. Paris : Librairie Larousse, 2001. 628 p.
19. Mieder W. The Prentice-Hall Encyclopedia of World proverbs. A Treasury of Wit and Wisdom through the Ages. New Jersey : Prentice-Hall, Englewood Cliffs, 1986. 582 p.
20. Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowiowych polskich: W IV t. / Red. J. Krzyżanowski. Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1969–1972. Т. I–III.
21. The Oxford Dictionary of English Proverbs. 3rd ed. / Ed. by F. P. Wilson. Oxford : Clarendon Press, 1992. 930 p.
22. The Penguin Dictionary of Proverbs. 2nd ed. / Ed. by R. Fergusson & J. Law. Penguin Books, 2000. 365 p.

Kotsiuba Z. H. HETEROGENEITY OF COLLECTIVE NOTIONS OF GENEROSITY AND STINGINESS IN SLAVIC, GERMANIC AND ROMANCE PAROEMIAS

The paper focuses on the contrastive analysis of associative and verbal relations in Ukrainian, Russian, Polish, English, German, and French proverbial corpora on the basis of proverbs and sayings that verbalize common notions of generosity and stinginess in their associative relations with the oppositions “thrift – waste”, “wealth – poverty”, “wisdom – stupidity”, “good – evil”. The empirical data for the analysis have been collected with the help of the continuous sampling method from the proverbial dictionaries of the above mentioned languages. Both separate paroemias and proverbial thematic blocks (items with a common keyword) and groups (two or more homogeneous blocks) are under consideration. The author traces explicit and implicit manifestations of the relations researched, discusses similarities and differences in the national worldviews reflected in the proverbs of the contrasted languages, singles out universal and nationally determined characteristics of the analysed units of the researched languages, including the peculiarities of thrift qualification in German and French proverbially verbalized common ideas, wastefulness – in Russian. It is suggested that proverbial corpora of languages are multi-layered multi-time formations that systematize folk ideas about the world and people in it. These ideas can be identified through the analysis of linguistic and cultural information inserted in the keywords of proverbs and sayings, taking into account their functioning both within a single proverbial text and in their associative relations with other items within the whole corpus. It is also proved that due to the peculiarities of folklore semantics (as opposed to the literary language) the semantic amplitude of key words-antonyms of proverbial texts can vary from opposition to partial assimilation and is usually not clearly differentiated. Because of this, the statement about the binary perception of generosity and stinginess in the folklore picture of the world is too categorical. It is important for such a research to take into account not only the ethnocultural marking of the proverbial keyword, but also the historical factor, as well as the qualitative and quantitative characteristics of the researched multilingual proverbial groups, their variability.

Key words: *proverb, saying, collective consciousness, associative and verbal relations, opposition.*